

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIII
28 (428)
Sâmbătă
11 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Să ne întrebăm din când în când: am dat noi acele cărți fundamentale?

— De vorbă cu Dumitru Radu Popescu —

— Cum te simți sub greutatea celui mai răspândit nume românesc?

— Într-un fel e foarte bine că am numele ăsta. Nu sînt aștinți toți ochii spre mine. Publicul nu mă ține minte. E mare posibilitatea de a fi confundat. Are impresia că, întîlnindu-mă, întîlnește pe altul. Publicul nu se scribește de acest nume care e propriu său nume.

Pe de altă parte, numele Popescu vine de la popă — popi (cum am citit undeva) iar escu e un fel de domnul. Un semn de politețe pe care publicul ți-o oferă înainte de a te citi.

— Sper ca numele dumatăle Popescu să nu fie un pseudonim.

— Nicio teamă. Numai că poate să fie pseudonimul lui Popescu.

— Ești oltean, da?

— După tata.

— De unde?

— Din Oltenia, din Mehedinți, de lângă Dunăre. Sîngele mi-e numai jumătate oltean. Copilăria mi-e toată olteană. Dar acum sînt oltean cu desăvîrșire, că și la Cluj sînt mulți olteni. Pe unde mă duc, tot Oltenia este.

— Ia ce profesie dorită de părinți ai renunțat în favoarea celei de azi?

— La medicină după trei ani de medicină generală la Cluj, am divortat (prima și ultima dată!). Era un examen greu la medicină. Taică-meu, care a făcut războiul și a fost și rănit de cîteva ori, a venit cu i...presia că medicii sînt mai la adăpost. Era o încercare de a mă păstra, de a se perpetua pe sine prin mine, singurul lui băiat.

Acesta a fost motivul: groaza tatălui meu de război. Restul oamenilor pot fi învinși în mai multe locuri. Dar părăsind medicina, iată, am încăput într-o zonă în care posibilitățile înfrîngerii sînt numeroase.

— Povestește-mi debutul dumatăle!

— Am publicat întîi o poezie — o boala tineretii! — în ziarul de la Oradea. După aceea m-am îmbolnăvit de bătrînețe (dacă e bătrînețe e o boală) care e proza. În același număr de ziar am publicat și o proză, scrisă împreună cu un amic, Mircea Bradu. Dar pentru că eu să nu semnez de două ori s-a hotărît ca proza să fie semnată numai de Mircea Bradu. Ea ziarul lucră Stelian Vasilescu, astăzi la „Familia”.

N-am frecventat cenzorii. Citeam amicilor mei. Debutul meu într-o revistă a avut loc la Steaua, condusă de A. E. Baconsky: la secția de proză lucră Rezman, iar la poezie Gurghianu. Am dus la redacție și poezie și proză. Ei au zis: i mai bine proză! Steaua era o revistă de poezii.

— Care este titlul prozei dumatăle de care te simți mai legat?

— „Viol” — un roman pe care încă nu l-am scris, dar care va fi partea a treia a ciclului început cu „F” și continuat cu „Vinătorea regală”.

— Ce fel de proză ți se pare că faci?

— Nu prea mă preocupă asta. Cînd ai programe literare prea bine definite, riști să rămii cu programele. Totuși e treaba criticilor să spună ce fel de literatură fac scriitorii.

De altfel, în evoluția unui prozator există etape. Urmind cu strictețe un anumit program, poți să rămii în cadrul aceluia program. Depinde de idee, de umor, de interioritate. Chiar așa de fix să fie organismul nostru? Chiar să mă ambiționez să rămîn cu aceleași celule, și nu pot. Un program fix exclude evoluția. Debutînd devreme, am apucat programe literare care nu erau ale mele. Se scria cu rime date, nu numai în poezie ci și în proză. Atunci, singura posibilitate de a învinge aceste canoane, era să arăți că ai ceva talent.

Eu nu cred în curente literare. Cred că, în secolul nostru, au fost mari personalități care n-au aparținut niciunui curent.

...Am putea spune că Faulkner sau Malraux au făcut parte din curent? Nu am impresia. Și la urma urmei, nici Shakespeare, nici Dostoevski nu ne interesează prin apartenența la un curent sau altul. Dar nu sînt aștinți curente care n-au dat nimic personalitate? Și în Est și în Vest, și pe pîmînt și în Cer (ca să lărgim punctele cardinale și pe vertical, în nemurire, care și ea e poate un punct cardinal) au fost atîția care s-au dezis de curentele cărora le aparținuseră...

Că să revin la Shakespeare: în el sînt mai multe curente literare.

— Nu știm că te va infuriia încercarea de stabilire a felului prozei dumatăle. Eu aștept te rugăm: să-mi spui cărei mișcări de proză românească îi aparține proza dumatăle.

— Unei sinteze a prozei românești. Nu sînt atît de absurd încît să fac clasamente și să spun că Re-

breanu e mai bun decît Sadoveanu sau decît Hortensia Papadat-Bengescu, ca să iau drept exemplu numai un triunghi. Unii sînt foarte buni constructori, la alții partea puternică stă în analiză, alții sînt foarte buni prin limbă. Sadoveanu împinge universul nostru în istorie, în mitologie. N-ar strica de la fiecare să înveți ceea ce are mai bun. Cîteodată ne e rușine de unii clasici ai noștri și-i considerăm depășiți. Dar eu nu știu dacă noi am reușit și în proză și în poezie și în teatru să egalăm literatura dintre cele două războaie. Mi-ar fi greu să spun că avem astăzi patru poeți de talia lui Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu.

Să ne întrebăm din când în când: am dat noi acele cărți fundamentale? Dacă noi apreciem cultura noastră în funcție de cultura universală, poate că ar fi bine să ținem seama de reperele noastre de aici în primul rînd. E greu, întîi, să înțelegi „Creanga de aur”. Sadoveanu este totuși un unicat într-o cultură. Dă-mi voie să cred că unicitatea rămîna. Sadoveanu rămîne o mare personalitate. E mai greu să scrii — cred eu — un roman „gen Sadoveanu”, decît un roman „gen Camil Petrescu”.

Poți să faci orice observații vreii formulei de roman a lui Fănuș Neagu, dar nu-l poți exclude. El are hîndă fundamentală la scriitorului: limba.

— Dar pe cine poți exclude?

— Domne, hai să lărgim sfera.

— Tovarășe Popescu, în legătura cu sfera. Dumneata n-o lărgi cînd îți convine și n-o restrînge cînd îți place. Hai să discutăm în planul în care începuseși. Nu mi-ăș ierta niciodată să părăsim acel plan al discuției.

— „Ingerul a strigat!” e un roman pe care-l poate scrie numai Fănuș Neagu. Îl recunoști pe scriitor ori cînd, și într-o rubrică de sport. Același fiior e în toate. Dar literatura noastră s-a maturizat. Așa cum în atîtea literaturi sînt foarte multe cărți bune scrise fără talent, și la noi au apărut autori excelenți care n-au nici un pic de talent.

— Cine?

— Îi știți foarte bine și de fapt nici nu contează. Consider că e o etapă necesară a unei culturi. De ce să admitem că numai criticii n-au har? Sînt unii care intră și în dicționar, prin carieră. Munca, informația, orgoliul, încăpăținarea pot să creeze un cărturar. Dar acesta poate fi confundat cu altul și uneori înlocuit cu altul.

— Considerînd extrem de interesantă opinia dumatăle despre opera bună și opera de talent, te rog totuși concretizează, pentru simetria interviului.

— Lucrurile simetrice, ca și lucrurile finite, sînt lucruri închise, deci moarte. Este o credință de-a noastră care spune că și o minăstre trebuie să aibă măcar o singură cărămidă care să nu fie pusă exact, să fie vie încă. Ori dacă minăstrele au dreptul să fie vii, de ce o biată discuție pe o asemenea căldură, să o

Adrian PĂUNESCU

(Continuare în pag. 3)

Vacanța — o plecare

Ca și luna de miere, vacanța ne aduce imediat în gînd ideea de plecare. Teul simbolic al cuplului marital este unul doar în aparență turistic: cei doi, fie că ignoră sau nu acest lucru, în vagabondarea lor fericită prin finituri, oficiază, se pare, un străvechi act de luare în posesiune.

Nu știu, nu am citit niciodată despre așa ceva, dar am impresia că voiajul de nunta trebuie să fie o tradiție străveche, de natură dinastică. Împărații, regii, domnitorii principatelor românești între ceilalți, vor fi făcut la înununarea perechii prințiară călătoria prin teritoriile de care erau răspunzători. Asemenea lor, în anumite regiuni ale țării, tineretele perechi de țărani dau ocol ritual hotarelor. Sîntul lor, vinindu-l în stăpînire.

Vacanța e, negreșit, o plecare. Fericita noastră situație geografică înăduie la vremea odihnei oricui să-și fixeze ținta: mare sau munte?, aceasta e întîia întrebare în preajma vacanței.

Iar cei ce rămîn în continuare, acolo unde au muncit de-a lungul anului, trăiesc și ei plecări. Plecări imaginare și hoindrele umite prin orașul sau regiunea imediat înconjurătoare, pe care, prinși cu efortul zilelor „de peste an”, le trecuseră cu vederea.

Privit cu atenție, orice om în vacanță — chiar cel care nu s-a urît din casă, pare abia întors de undeva. Sîngele ce gonise prin truda săptămînilor inerte, bărbajii și femeile au un aer zăpăcit, mișcările lor sînt parcă nesigure, precum ale pasagerilor coboriți de pe un vapor, la capătul unor lungi călătorii oceanice. Îmi place această nesigură fermecătoare, cînd toată lumea pare distrată.

Stai de vorbă cu omul în vacanță dar el este și nu este în fața ta, odihnindu-se el pleacă

Ilie CONSTANTIN

MAGDALENA RĂDULESCU : OAMENI

Despre o artă antipatică!

În fiecare săptămîna
marin preda
răspunde la o întrebare

— Aveți antipatie pentru arta mai noi care ar putea să concureze literatura?

a. p.

Da. Dintre toate arta ce mai antipatică pentru mine a început să fie cinematografia. Dar asta nu pentru că n-o consider majoră, am încheiat chiar recent un contract, ci datorită tocmai faptului că îmi place și mie cum le place și altora să mă duc cîteodată la un film bun. Dar în loc să ajung să văd acel film bun, ajung să mă soată din țîtîni aglomerația veșnică din fața ghișeuului de bilete și pînă la urmă absența oricărui bilet. E clar. Toată lumea vrea tot timpul să se ducă la cinema. Ai zice că e o trăsătură specifică nouă. Nu renunță nimeni să se ducă chiar dacă plouă cu găleata, sau temperatura atinge minus douăzeci de grade sau plus patruzeci. Nu înțeleg de ce.

În alte capitale, o sală pe jumătate goală e considerată de regulă un mare succes. La noi e o cădere. Deci, dacă ne place așa de tare să mergem la cinema, de ce n-o fi nimeni interesat să ne ia banii pe bilete? Adică cum să pui zîlnic în fața ghișeuului sau chiar la poartă, inscripția: Astăzi nu mai sînt bilete? De ce nu mai sînt? Adică de ce să nu mai fie? I-o fi plăcînd cuiva să rînjescă uitîndu-se la noi cum ne inghesuim de ani de zile în fața cinematografulor cu filme bune?...

Măcar cu librăriile lucrurile sînt mai bine organizate, uneori nici nu știu că a apărut cutare roman celebru sau cutare capodoperă filosofică, aflî întîmplător după luni sau chiar ani că s-ar fi tradus și în românește, dintr-o limbă pe care n-o cunoști, și nu te mai deranjează: e și normal, după atîta vreme, sigur că acea capodoperă care te-ar fi interesat și pe tine s-a epuizat, n-o fi vrut să stea să te aștepte cuminte în raftul librăriiilor pînă te trezești tu s-o cumperi: asta ar fi prea de tot!

Filmele însă le vezi de afară, cu numele actorilor pe care îi prețuiești scrise pe fatadă și e greu să devii, uitîndu-te la ele, filosof, sau disprețuitor cu îngăduință admirativă, în sensul că le știți

tu pe toate și le admiri ingeniozitatea, dar nu-ți iau ei piuitul cu chițbușerile lor, cum mi-ai povestit chiar dumneata de unul aflat într-o astfel de stare foarte veselă, care după ce a silabisit cu greu și citind pe românește prin geam afișul colorat, cu bărbajii cu săbii duclindu-se pe viață și, firește, pe moarte: „Ca-va-le-rul Par-dai-lar...”, a adăugat: „...’ai dracului!”

Da, dar nu toți sînt ca acest brav om! Și nici n-o să capete nimeni ca mine, o antipatie crosîndă pentru această artă, în ciuda contractului adică nu, a contractelor pentru că am două l pe care le-am semnat cu Studioul București! Vor continua să se ducă la cinema, nedumerind pînă și pe blazatele plasa-toare, care știu atît de multe despre oameni încît nici nu mai intervin cînd cineva nu se așează pe locul lui sau altcineva tulbură pe ceilalți cu risetele lui sparte sau cu admirația lui pucriă, manifestată zgometos, pentru eroul de pe pînza.

Marin PREDA

cronica pietonului

„Pace pe mări”

Formulă solemnă țînd de stilul enciclopedic papale „Pacem in maribus” este chemarea foarte actuală și foarte laică a unui centru internațional de studii juridice preocupat de soarta mediului din care ne-am născut în formele cele mai simple. Aceasta, cu mult înainte ca vîlă să se fi dezvoltat în asemenea măsuri, încît să înrețeze cu o înfîntă fantezie mijloacele ei originale de autodistrugere.

„Pace pe mări”, apelul celor 250 de specialiști din 45 de țări pledează — cum a anunțat presa — pentru punerea la punct a unui acord internațional cu privire la utilizarea fundului mării în scopuri pașnice și protejarea mediului marin împotriva poluării”. Specia onenească, preînțătoare, își asigură de acum varanțele supraieșurii.

Totuși, chiar și o înțelegere fantastică nu e posibilă decît stînd sau mergînd cu picioarele bine echilibrate pe pîmîntul nostru înțeleg și bătrîn al speranței de todeauna.

CANDID

MAGDALENA RĂDULESCU : DANS

ION CARAION
Masa tacerii

Ceștul pios și tandru al poetului Ion Caraiion de a stringe într-o carte de peste 300 de pagini...

„Acest „symposion” de metafora la Masa tăcerii nu trebuie judecat mai întâi după un criteriu estetic, unicul reper și cel mai important al textelor de față...

„Cu această „antologie” dedicată marelui Brâncuși, îndrăzneț al unor experiențe lirice, care merg la postea concretizate în letism și în epicele formelor clasice...

„Aprecierile metaforice ale lui Ion Caraiion sperăm că vor arunca o lumină sugestivă asupra naturii omagiiilor din această carte...

Dan LAURENȚIU

ANA DELEA
Ceas mirat

Parcurgind paginile acestui volum de debut, nu poți să nu observi că autoarea lui, Ana Delea, deliberat sau nu, scrie o proză extremă de limpede, atât în curgerea ei narativă...

N. CIOBANU

cronica literară

Apare, atunci, mai limpede structura societății românești din acest răstimp și locul ocupat în cadrul ei de forțele, nu atât de unitare cum se crede...

Z. Ornea
SĂMĂNĂTORISMUL

voie, mai întreb, de acest recensământ uniformizator și cit de elocvent poate fi el? Iată un fapt pe care nu-l înțeleg.

„Altă neînțelegere vine din chiar accepția dată de sociolog sămănătorismului, „a fenomen literar. În cuprinsul studiului, Z. Ornea pune de mai multe ori chestiunea și de fiecare dată avertizează că trebuie să judecăm diferențiat literatură din jurul Sămănătorismului...

Trecând peste alte aspecte privitoare la ideologia sămănătoristă, prima întrebare ce se pune, aici, este dacă există sau nu estetică acolo unde se manifestă o mare confuzie de noțiuni...

a sa” p. 265) și, într-un capitol special, urmărește punct cu punct ideile lui N. Iorga și ale celorlalți ideologi privitoare la artă. E nepotrivit, cred a vorbi de o concepție estetică, dect, poate, de o estetică a... rezilierii estetice. Estetica este punctul cel mai obscur al sămănătoristilor (ne gândim, firește, în primul rând la criticul) și chiar și textele de o mare mare concentrație de idei nu trec, dect în rare cazuri, dincolo de nivelul unei publicistici onorabile...

Eugen SIMION

Testoasa
zburătoare

Chiar de la început, când Brâncuși sculptează câteva capete de copii, se poate observa că el urmărește din ce în ce mai puțin, pe măsură ce trece timpul, să redă trăsăturile obrazului, expresia gurii, a nasului sau a ochilor...

„Dacă sculptura, una din 1923, cealaltă din 1924, ne ies neapărat în întâmpinare, dacă urmărim drumul lui Brâncuși spre maturitate: Portretul lui Eileen și Studiul pentru portretul d-nei Meyer. În amândouă se vede limpede cum sculptorul a renunțat până să reprezinte până la capăt trăsăturile modelului: a rămas, într-un caz, un oval de marmură, cu o mică umflătură în partea superioară, în altul, un oval de lemn, amintind de un cap, din care se continuă titlul, dar fără ca obrazul propriu zis să mai fie figurat...

După 1910, Brâncuși face nenumărate ovoidे și chiar un ou simbolic numit Inceputul lumii. În aproape toate, semnificația distruge reprezentarea, ideea, care și-a găsit forma ideală, desăvârșită, distruge de fapt forma. Un astfel de ovoid se numește sculptură pentru orbi: o sculptură care nu se mai adresează ochilor, dar degetelor, prin urmare celei mai pure imaginații.

avantpremieră editorială

Advertisement for editorial projects including Nicolae Manolescu's 'Contradicția lui Matorcscu', Constanta Buzea's 'Versuri. Editura „Cartea Românească”', and Virgil Teodorescu's 'Virsta creației'.

comentarii critice

Editura Eminescu inaugurează o nouă manieră de a prezenta cărțile și Eva de Liviu Rebreanu. Iată o bună ocazie de a-l evoca pe romancier în latura sa imaginativă.

Un Rebreanu imaginativ

coborât într-o lume concretă intimă și plină de irational. Aproape același lucru se întâmplă în Adam și Eva: evenimentele trăite de personaje nu se desfășoară potrivit unor legi interne ci satisfac demonstrația tulburătoare a fubirii ca principiu etern...

hologia lui Petre Petre și Ion, el se referă probabil la caracterul elementar al relațiilor sociale. Personajele în sine nu sînt țărani din Ion și Răscălaș în vestimentație de epocă. Cele secundare au atribute schematice, convenționale, iar Toma Novac și Ileana Poplinski se dovedesc, mai degrabă, caracter de excepție: barbă și meieu o fire meditativă, inclinație spre cunoaștere și contemplație, iar femeia — o vizitatoare cu suris impenetrabil, așteptînd mereu pe bărbatul unic și primindu-l spontan, fără reticențe și calcule...

GHEORGHE VARTIC : ICAR

LEONID DIMOV

Virtej

E-o tinjire de aramă grea
Chiar în centrul vieții viitoare
Și sub dînsa, o tarapana
Plină de mătăsuri și răcoare.

O, cum sună talgerul dogit
Aiurind sub fălpi nepămintene.
Ti-am luat un zimbet albăstrit
Ca să nu te pierzi printre dughene.

Doamne, iată, iarăși a venit
Dimineața peste ceața toată.
Lasă-mă să calc nepedepsit
Creștetele sufletelor : roată.

Lacrimă

E-o lacrimă în ochiul tău. Pîndește
O clipă de uitare și-a căzut.
Rămii cu bine. Vom mai fi, firește
Tot noi, într-un oraș necunoscut.

MIHAI URSACHI

missa solemnis

Lacul era situat în munții de sus, înconjurat de codri-nțunecați de brad, și „Alcyon” se chema ciudata corabie.

Totul se isprăvisese deja, urma doar să mai aibă loc ceremonia aruncării, poate însă că tocmai aceasta era principala, și întregă lui viață, apoi hotărîrea, fuseseră doar simple preparative sau pretexte în vederea ceremoniei ce se apropia.

Urma doar ca „Alcyon” să ajungă în centrul matematic al aceluia mare și nu prea mare cerc perfect care era lacul cu numele de sfîntă.

Din pricina altitudinii, pe cerul de culoare violet închis constelațiile strălucneau neșpus de clar; luceafărul era cel pumnul, de o luminozitate febrilă, și chiar acele asire depărtate care altminteri nu se văd, se ogîndeau — puzderii ca firele de mătase — în apa neclintită.

Cu un geamăt ușor dar prelung, „Alcyon” se opri: axa lumii, în jurul căreia bolta își execută rotațiile pe diferite cicluri, trecea prin vârful catargului, prin mijlocul lacului, prin mijlocul cerului. Momentul hotărît se apropia.

În vârful schelei albe unde fusese stît cu scripetii și care acum începuse să scriștie imperceptibil, Comandorul aștepta. Se afla pe o mică platformă de lemn, îngrădită pe margini cu lozic împletită. Încet încet locul lui părea un paner sau un cuib de pasăre, deși el știa prea bine că e de fapt aruncătorul catapultei. Din cauza greutateii — o bară de fier cu două bile mari la fiecare capăt, întocmai ca acele haltere pe care le ridicau cîndva atleții pe la bilciuri — din pricina acestei greutateii care îi fusese legată de gît cu un șnur de mătase prea scurt, era silit să stea pe vine lîngă ea, ca și cum ar fi pîzît-o. Cînd i-o legaseră, cu aerul că din întimplare nu se găise o bucată mai lungă de șnur, el descurtase pe fețele lor surîsul bizantin al umilirii de multă vreme chibzuite.

Nici o adiere, nici o legănare, totul era împietrit. Și totuși, schelăria scotea acum un scriștit aproape continuu, deși abia perceptibil. Un scriștit subțire-muzical, ce amintea de-un vals.

Accelerando și apoi crescendo, se transformă treptat în Tocata... „Alcyon”, corabia aibă, cînta din toate încheieturile.

În timpul Tocății se auziră și câteva comenzi sonore, fericele, voci rezolute de tenor. Apoi deodată orice sunet se întrerupse, de parcă totul s-ar fi înecat în tăcerea lacului. Și voci profunde, ale întregului echipaj și ale multor alor bărbați intonară *Missa solemnis*.

... Comandorul știa că fiecare tact prepară extazul hotărîrii; el asculta în nemăcar corabia cum cîntă și aștepta intrarea catapultei, instrumentul capital al navei „Alcyon”.

Și la momentul prevăzut în partitură, măsurile fiind perfecte, îșiși cu dintr-un tun, năluca albă și dreaptă spre cerul violet închis. Apucase bara greutateii întocmai ca halterofilii la stilul „aruncat”, și o ținea deasupra capului; descrise o curbă lină, pînă cînd, de cealaltă parte a parabolei, ajunse cu fața către lac, unde văzu tot cerul. Mai întîi greutatea atinse suprafața mov întunecat, în locul unde clipea hipnotic Ursa mare. În aceeași poziție, întocmai ca halterofilii înțepenii pe podium cu bara deasupra capului, el străbătui adincul cristalin al lacului glaciari situat la mare altitudine, înconjurat de conifere.

EUGEN BERCA

Cvadrigă

Cînd cai și-au pornit galopul lin
Nu bănuia atunci că se răstîrge
Pe crucele încinse s-a plecat
Și-n pasul larg, o glorie de singe.

Doar la sfîrșit cînd l-a impresurat
În strigăte mulțimea fără număr
Pe crucele încinse s-a plecat
C-o lamă lucitoare lîngă umăr.

Cintec simplu

Să-mă împărțim povara de tristeți
Acelui care-ncearcă să învie
În pragul părăsitei dimineți
Un gînd preanăntor de melodie

Și să intrăm nevolnici de cules
În rodnicia cîmpului prădat
Cînd se topește în noapte și se fîșe
Aceleși noi ce n-am fost niciodată.

Agricultură

Cu gesturi largi și aspre și umble
de stapin
Am răscolit pămîntul asemenea lui
Flaccus

Dar m-a topit căldura și mormurul
păgîn
Ce stăruie-n odinul aceluia oger
dacus.

Din reavîna sîmîntă dac-am desprîns
un semn
De-nviorate stingeri, o voce mă
strigase
Să sparg lînjind la soare pe plugul
meu de lemn
Dureea unor brazde înțepenite-n
oase.

Cintec

Floarea florilor de-oi fi
Tîmnic te-mpresoară
Raza Florilor de-o zi
Florilor de-o vară,
Ierburile-au năpădit
Zavorita usă
Fioare cu parfum mîhnit
Floare de brîndușă,
Lîngă paltinii rămași
Harnică de stele
Zina primilor mei pași
Stringe pietricele.

Pasărea uitării, grea
Trece și tresare
Floarea singelui să-ți bea
Floare de-nserare.

Clamavi

Atît de rar mai îndrăznești să fii
Cînd liniștea padurii te-nconjoară
Și-n legănarea ramurilor vii
Mireasmă-i de dinîntă primăvară

Bunicul își răsîră pașii morți
Teșind un înțeles spre niciodată,
Și în zămislitoarea seva porți
Aceleși ne-mpăcare împacată.

BRANDUȘI IORGULESCU : MALIUC

Să ne întrebăm din cînd în cînd: am dat noi acele cărți fundamentale?

(Urmare din pag. 1)

Închidem cu un nume. O problemă e mai interesantă
cu un nume. Nu-ți se pare că înțelegi personalități
literare care simți că nu sînt scriitori?
Scriitor poate fi și autorul a cinci pagini, a cinci
poezii. Cine nu simte totul într-o cărțuie de Urmuz?

— Iar ai dat un exemplu de bine.

— Să mai dau încă unul. A fost o epocă mai închisă
pentru posibilitățile literare, care totuși a afirmat
niște scriitori. Despre Marin Preda știi că e scriitor
dacă citești o schiță din „Întîlnirea din pămînturi”.
Citești *Calul de pîldă* și zici: uite un scriitor formidabil.
Ia fel și Barbu. Nu includem în discuția noastră
cantitatea de amicitie dintre Preda și Barbu.
Astea sînt de ceea ce trece. Doar cărțile nu se îm-
bolnăvesc de prietenie și ură și rămîn singure, inde-
pendente și suverane. Slavă domnului, acești scriitori
au debutat într-o epocă nu prea roză, deși era mult
roz pe atunci.

— Lașă așeza și pe poetul Baconsky între exemplele
bune.

— Urmat o perioadă cînd revistele împuneau scriitorii.
Acum editurile fac scriitorii.

Schițele lui Velea, apărute în reviste, înainte de
a apare în volum, suscitau un interes din partea
criticii, tot alt interes cît suscită o carte astăzi.
Astăzi, revistele nu se mai vînd prin poezia și proza
pe care le publică. Nemaifînd interesante, nici nu
mai pot împune prin operă. Scriitorii se împun astăzi
prin volume și mai ales prin roman. Dar vezi, ro-
manul e mai înșelător decît o nuvelă și nu o măsură
alt de exactă. E imposibil ca dintr-un roman de
400 de pagini să nu alegi tu critic cîteva pagini bune,
pentru a scrie un articol sau o cronică.

— Vorbești despre reviste și spui că nu ți se mai
par atît de interesante.

— Nu revistele, ci faptul că proza și poezia din
reviste împun numai onorific. Dar nu știi dacă
scriitorii înșși citesc proza și poezia din reviste sau
le așteaptă în volum.

— Dar e firesc să faci o revistă pentru poezie și
proză?

— Mai bine faci o bibliotecă de poezie și proză.
E necesar să publici și poezie foarte bună.
Dar piața e invadată de literatură. Interesul cititorilor
se deplasează spre alte domenii. Dovadă revistele
cu mari tradiții din lume care publică extrem de rar
literatură. Ele publică în general critică, deci apre-
cieri asupra operei; revistele încearcă să facă ele o
primă selecție a lucrurilor valabile din literatură. Mari
scriitori mai degrabă sînt publicați cu articole, mai cu
seamă politice.

— Ce rost are teatrul?

— Pentru mai mulți are mai multe rosturi. Pentru
actori — unul, pentru spectatori — altul pentru scriitori
— altul. Pentru mine a avut un rost aparte. M-am recreat
scriind teatru. Mai ales că într-o vreme îl scriam fără să
mă gîndesc că trebuie neapărat să se joace. Pentru pro-
zatori teatrul e o școală mare, dacă nu ajungi să spui că
proza e o școală pentru teatru.

— Mi-ai adus aminte din nou de proză. Ai terminat
de spus crezul dumitale?

— Nu-i vorba de crez, e vorba de o discuție. Prefer
romanul „în trepte” care cu fiecare capitol, cu fiecare
pagină, te duce spre ceva dar, în același timp, aș vrea
ca acest roman să aibă și niște trepte pe verticală. Să
fiu mai concret, nu? Bunăoară un roman de Dostoievski,
sau Hamlet, sau Cioma, au ca desfășurare pe
orizontală, o poveste la îndemîna coafetelor. Se poate
povesti Hamlet pe înțelesul oricui și o poveste cu un

înțeles, al cărui tată, etc., etc. Dar acesta e un plan
numai de suprafață, un plan de punere în plan a
adevărata substanță. Cioma poate fi povestită de ori-
cine: într-un oraș sau aparut șobolanii și a început
Cioma. Poți s-o povestești ca pe-un reportaj și poți să
spui că e o boală, pe care o mai constă încă o dată.
Și totuși nu aceasta e ideea fundamentală.

Romanul „în trepte” reievă pe mai multe planuri
mereu alte idei ale autorului. Așa încît povestirea
primă este, de fapt, numai un ambalaj. Însă, vezi,
marii autori n-au neglijat ambalajul, această primă
povestire. Despre *Oedip Rege* s-au scris o serie de
tratate științifice, și totuși *Oedip Rege* este o piesă
impecabilă. Ea putea să fie mai puțin impecabilă. Dar
bătrînii știau să facă lucruri definitive. Orice explica-
re în fața publicului a unui mit e o limitare a ade-
vărului. Miturile, oricît ar fi ele de clare, ne scapă
printre degete de eflewa mil de ani și asta le conferă
viabilitatea. Scriitorii mari au fost creatori de mituri.

— Hai să vorbim despre film! Iartă-mi voioșia!

— Nu-i bine să vorbim despre toate. Să lăsăm să
avem și altădată ce vorbi. Mai ales că acum nu ți-aș
putea vorbi cu voioșie despre film.

— De ce?

— Am folosit înainte cuvîntul *trepte*. Din cauza
treptelor. Am mai spus și altădată, deci mă repet;
eu scriu trei poezii. Ți le aduc ție redactor. Tu ești
o treaptă. Dacă-ți place, poezia se mai înțelegă cu
a doua treaptă — redactorul șef. La editură la fel. Tot
două trepte. Dar hai să zicem că nu două, ci patru.
La teatru e un progres: sînt mai multe trepte.

În cinematografie este un progres și mai mare:
n-are rost să-ți spun toate treptele, că nu mai ai
pagini. Culmea e că fiecare treaptă vrea să te ajute,
ca să faci o capodoperă.

— O capodoperă — două!

— Cred că prima înflorire în literatura noastră
a fost a poeziei. Primul mare moment literar a fost
poezia. Al doilea — proza. O înflorire nu prin acci-
dent: au apărut 20 de poeți foarte buni și poezia are
astăzi un nivel foarte înalt. O urmează proza. Eu aș
zice c-o și întrece, fiind mai substanțială și ce e sub-
stanțial nu-i circumstanțial. Cred că n-a venit pe
„piața” culturală momentul teatrului. Pîndea teatrul
se împune și ca spectacol. În primul rînd ca spectacol.
După cite am aflat, se pare însă că mulți autori, mai
maturi sau mai tineri, au scris niște piese.

Așa că despre film... De ce nu scrii scenarii, dacă
vrei să știi precis care e situația în cinematografie?
Măcar ca experiență.

— Inchei.

— Să-ți pun și eu o întrebare. Am auzit că o să-ți
apară la Editura *Cartea Românească* volumul de in-
terviuri. Sigur că ultimul interviu va fi o pagină albă,
unde să-și spună fiecare cititor părerile și unde să
fie și pagina albă deschizătoare a unui nou volum. Leg
întrebarea de reviste și de poezia din reviste: nu ți
se pare că această carte va avea un succes de librărie
mai mare decît orice volum de versuri semnat de
Adrian Păunescu? Cum îți explici asta?

— Eu am simțit că în publicistică este salvarea. Dar
o salvare temporară. Succesul publicisticii este succesul
publicului asupra individului. Mă consolez cu a-
ceastă satisfacție. Deocamdată.

— Recunoști că ești un învins?

— Îți propun să faci întîi publicistică și după aceea să
vorbești.

MIRCEA DINESCU

Rostire

Narcis e orb și ninge numai în el și ninge
cum ne-a născut femeia ca să iubim femei
i-aș desena lăptura incertă pe meninge
să locuiesc-n vară sau chiar în ochii mei.

Fluerătura neagră o lebedei depinde
de gura unui inger pîzind un înțeles,
aș vînde anotimpul dacă se poate vînde
cînd biciul melancolic străuță ochiul drept.

Nimic în luminarea din fruct nu-mi este rudd
e mai aproape somnul ca orice înțeles,
și totuși vorba cade prea coaptă sau prea
crudă
flutur bolnav de stele — ce sînge mi-am
ales?

PUSKAS SANDOR : MATERNITATE

Despre cultul amintirilor

E lucru știut că în călătorii
anumiți oameni sînt mult mai
atenți cu stringerea de aminti-
ri decît cu realitatea care le
apare în față. Palmierul din
fata lor li se pare mult mai
puțin viu decît palmierul din
cartea poștală pe care o vor
trimite acasă ca pe-un certifi-
cat, ca pe-un document de
preț. Ei nu vor să vadă, ei vor
doar să știe alții că ei au vă-
zut... De aceea se expediază
cu alita furie cărți poștale
ilustrate: de aceea negustoria
cu tot felul de amintiri e atît
de bine pusă la punct. Nu mai
există bucuria de a vedea un
palmier, ci doar orgoliul de a
vedea un palmier. Cineva —
într-un acces de sinceritate
îmi mărturisea că nu se sim-
țea de loc fericit cînd a văzut
Veneția, că apele și gondolele
nu l-au tulburat, ce l-a făcut
fericit a fost doar convingerea
că alții n-au văzut Veneția.

Orgoliul e-n stare să ucidă
orice, chiar și bucuria elemen-
tară în fața naturii. Vedeți,
cîtă ură se poate stocura în
astă gîngășă cult al amintiri-
lor...

Amintirea — devine de la
bun început singurul scop
adevărat... Prezentul nu e nici
măcar luat în discuție — pre-
zentul apare, culmea ironiei,
ca ceva ridicol și parazită —
se trece direct la treabă, adică
la relatarea de amintiri... Mai
mult decît atita. Un prezent
care, în realitate, a fost destul
de anost, devine, odată ridicat
la rangul de amintire, ceva din
cale afară de poetic. Poetiza-
rea amintirilor vine din nevoia
omului de a-și justifica e-
xistența; el nu vrea să admită
că s-a plictisit sub umbra pal-
mierilor... În general, pentru
mulți oameni amintirile au
menirea de a le justifica viața;
ei știu că, peste un anume nu-
măr de ani, vor avea nevoie
să depene tot felul de povești;
de aceea se aprovizionează din
timp. Le e teamă să nu-i sur-

prîndă bătrînețea fără aminti-
rile de rigoare. Amintirile nu
dovedesc nimic, cine crede că
ele pot avea valoarea unor cer-
tificate de existență — se în-
șeală. Cînd îl întreb pe un om
de ce își cheltuie energia în
achiziționarea unui fleac, în
transportarea lui de peste mări
și oceane, îmi răspunde că

jurnalul unui martor ocular

mindrie: „Cum de ce? — e o
amintire foarte frumoasă...”
Fraza poate suna poetic în
urechile multora, însă a trăi
în trecut — oricare ar fi acel
trecut — e, de fapt, neînchi-
puit de vulgar... Oricît de fru-
moase ar fi amintirile, oricît
de mare ar fi ispita de a le po-
vesti, trebuie să admitem că
numai în prezent există viața. A
trăi din amintiri înseamnă a te
închide în tine și a rupe rela-
țiile cu ceilalți oameni... Schim-
bul reciproc de amintiri nu
poate aduce nici o comuniune;
între două trecuturi nu se poa-
te stabili o comuniune prezen-
tă. Chiar și „amintirile comu-
ne” sînt o biată prejudecată
duioasă. Cineva, căruia veni-
sem să-i cer un anume lucru,
de mare importanță practică,
n-a avut deloc răbdarea să
mă asculte, el dorea să-și po-
lastească amintirile. Cred că
dacă nu i-aș fi ascultat cu e-
vlavie amintirile, m-ar fi ucis...
Din frică l-am ascultat și am
plecat apoi fără să-i mai cer
nimic.

Desigur, amintirile sînt in-
evitabile... Nu sîntem atît de
eliberați de trecut, nu sîntem
atît de vii și de inteligenți, în-
cît amintirile să nu ne dea tir-
coale. Dar a transforma amin-
tirile într-o hrană interioară
— într-un loc de refugiu în
fața contradicțiilor vieții, este,
pînă la urmă, un act de lăși-
tate.

Teodor MAZILU

VASILE ZAMFIR

Noapte albă

Ascult cum hurezii și bufnita nocturnă,
Pîndesc din întineric cu ochii globulari,
Și-mi amintesc de-odată în seara lăcitură,
Cum mă priveau pe vremuri, bătrîni

antici

Cîțec și-n juru-mi curge o noapte citadină,
— În scuar îndrăgostii spun povești,
Arar se mai aude prin scriștele de șind
Tirziu care-și stinge luminile-n ferestre.

Apoi orașul cade în somn. Măturătorii
Șterg străzile de noapte. O aripă de vînt
Se cuibărește tainic într-un castan — și zorii
Aduc al dimineții suav deznădămint.

Dirzenie

Cînd griile mărunte îți vuită-mprejur,
Umbrindu-ți dimineața și-naltul ei azur,
De poți, fără blesteme și fără gesturi grave,
Intinde-te la soare ca rufele țilave.

Alungă-ți tot ce vine din negură și vînt,
Fă-ți magică icona din vorbe și din cînt.

Să nu surzi. Surusul e-un flaut banal.
— E-o floare care-o poartă adeseori, la bal,

Un domn în frac albăstru, sau doamna lui
cochetă,

Lîngă o șoaptă vagă alunecînd discretă.

Și nici să plîngi în hohot, a lacrimă-i de-ajuns,
— Lentilă — avînd cristalu-ntr-o către ascuns.

O frunte înorâtă e-un semn că sub
pervazuri,

Mocnesc întrînsa gînduri cu spuză de necazuri.

Eu port în mine risul ca un prăpăd de stei;
Eu știu să rid că dacii, cînd se-nforțeau la zei.

Izvoare

Trec printre oameni, simplu, ca apele în
mers

Cum trec toșnind izvoare (ogîndă pentru
stole)

Săptind diurn poame — și-ntr-univers
Se-nforțeau către mine cu o scripă de ațele.

Vin cerbii către seară și-mi tulbură izvorul
Și-și beau din apă umbră: — și-al
coarnelor tulii

Se-naltă sperioasă să simă vîntul,
Ori vîntul care slobod aleargă prin frunziș.

Măria-Sa amurgul se-apropie. E ora
Cînd visul se întoarce ca un cerb la izvor,
Cînd vorbele vin simplu, cu zvon aromitor,
Să fie ca o piine, pe masa tuturor.

MIHAI VELCESCU

Iubire sferică

Iubire sferică, balon econom,
Încăpe-mi aripa să-ți înconjoare
Resort de viaară și zvicneț
Încearcă arcușul aripii mele.

Elastic clăbuc
Din aburi de lapte-n
Carole colorate

Tu
Curbură plîpîndă
Instabilă petală
De ape

Tu
Zelir echilibru
În care mai zboară
O clipă buclînd
Nemişcarea

Și
Tu.

Proustiana

Cînd muzicanții-n săli octave tăiate-n os
curat

Își acordau viole și alături
Minute

Se auzea cum curge pe cerul gurii aroma
arpegiului de rană

arpegiului de rană gem notele
So-do-ma.

Fixate-apoi cu cuie în ochi și-n respirații
Sărufi vibrații

de esafod pe care
așterni pămînt să crească în noaptea albă
numai

un cadru
lemn de templu și de spînzurătoare
Și-n zori ies transafirii prelinși și-uitați
pe buze

iar greta
legăndă dimineața
și-o întinacă de somnul
pe care îl visai prin alelui spre Domnul.

VLADIMIR UDRESCU

Bonanza

Ci am zis, ah, mielule alb, mielule
Cum fără prihană steaua atîrnă —
La priveghii ogîntului domn

Cine-a surprins-o strigat?
Ca păsărușii șivăiate de vînt

Ca-n melocuri livina
Sabie peste calibă filitice curbă

Și mă jelui, o, nelegiuirea,
O, muma veșnică,

Pe trepte supte trece slujitorul
Să-mi innoade pașii.

Bunule, preabunule, spun stăpînului,
Maica mea s-a pogorît în noaptea deasă
În întunecimea frumoasă

La zăbava cea mai dulce să se culce
Și eu pier cu miază la răz
Cu vrejuri de lumină în ochi —
Se scutur priveghii sfioase și noi fără leac
Pe punți înșelate

E la mal o ruptură și tot o dogoare
în vifor un câlăreț

Mielule ah, am spus, alb cu botul sfînt
Ca somnul de prunc
Sulfarea-ți udă fără rost dovedește
Răcoarea ierbiu.

vălu

totul era numai sănătate în ființa lui. Doar mina dreaptă lipită de corp și îndoită deasupra pieptului într-un gest de apărare mărturiscea ceva despre o suferință care nu părea să dea totuși nici un motiv de neliniște. Siliași se întreba dacă nu fusese mișcă, dacă nu curvira pieptul său cochetă mai mult decît bolela într-adevăr. Cine știe ce umbră el cu toată mascărea asta! Poate că voia să o impresioneze pe femeia aceea frumoasă pe care o întinse la intrare. Superbă a-ătare! Siliași zîmbea unei imagini agreabile, contrariind-l pe domnul Leon. Bolnavul nu știa ce să-și închipuie, văzîndu-l pe vizitatorul său cum alunecă în sinea lui, cum părase terenul discuției lor, lasîndu-se furat de reverii interioare. Se intreruse de cîteva ori, obligîndu-l pe Siliași să revină la realitate.

— Ce ai astăzi, mă? izbucni domnul Leon. La ce visezi?

— A da, sigur, bîngui Siliași, încrecat. Ce, ce spui, hîh! Sigur, sigur!

— Ce sigur, mă? Ieri domnul Leon cu palma în piciorul său apară de plăpună? Ce ai? Ai vrut să mă vezi sau... Ce, ești beat?

Căpetele își reveni, dîndu-și seama că-l înfurase pe bolnav mai tare decît se credea. Continuă, vorbind despre felul cum Mada îl părăsise pe Fodiade sau fusesse alungată de el, nu se știa sigur. În timpul acesta, domnul

bătrînit de tot. O mare somnolență îl vă abate înereu, îl va urli; întii componîndu-l o figură grotescă, împietrită, o singură expresie de timpene absolută, iar apoi buhăndu-l, umflîndu-l bolnăvicos, înecîndu-i ochii ștergîndu-i orice urmă de expresie. Va face scurtu-răceli, fără persistență, mici necazuri, va tuși ușor, din gît, va hîri și se va infuria

Proză de

AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

că e tot timpul indispus de un rău insesizabil. Domnul Leon îl auzea cum se va plînge prietenilor întîlniți întîmplător, cum se va lamenta că nu-i este bine. Ha una, ba alta, va zice, abdomenul i se va umfla înereu, aproape fără motiv, la cea mai mică abatere de la prevederile regimului alimentar, și după aceea chiar din senin, tot mai des, pielea se va întinde pe el, dar nu ca o membrană subțire, aproape insesizabilă, ci se va umfla pe tot corpul, uniform, încît va părea că s-a îngrătat. De fapt pielea a devenit mai apoasă, mai groasă. Nu va observa cînd va începe să se strice armonia corpului, cînd raportul dintre părțile sale se va modifica. Încă puțin și va fi nevoit să consulte un medic, fiindcă răul se va manifesta acum fără întrerupere scilicet, deși încă nealarming. Nimic nu va părea să anunțe dezastrul iminent. Specialistul își va da imediat seama de situație și-i va mormăi niște banalități, cu o mutră detașată, chiar plătisită. Siliași nu va putea, oricum, să descopere în atitudinea lui disperarea fără margini, tragismul imperceptibil din tonul său aparent liniștit. Se va întoarce acasă fericit, sugestionat, și chiar se va simți incredibil de bine. Cîteva pastile vor părea pline de efect, un leac miraculos. Îl vor ușura, va deveni mai vesel, se va întoarce la Turm și va bea cafea din nou, iar uneori chiar și cite un coniac.

O jale imensă îl cuprinse pe domnul Leon. Îl văzu pe Siliași în mijlocul camerei. Zîmbea unui gînd. Amîndu se retrăseseră în sinea lor și Siliași se lăsase furat de un gînd obscen, surîdea gîndindu-se că poate femeia de la intrare îl îngrijește pe domnul Leon, îi aduce de mîncare și se apleacă asupra lui, cu sinii vizibili prin deschizătura biuzei. Este mai îndădătoare cu el decît altădată, fiindcă s-a îmbolnăvit și poate că din cînd în cînd domnul Leon își permite chiar un gest de fantezie mai culezătoare. Se apăsă probabil cu cochetărie, ațîțitor și atunci bolnavul devenea miraculos de agil și de îndrăzneț, se spunea că în ultimele clipe sintem mai îndrăzneț și mai paternel. Siliași era obsedat de o scenă în care femeia îl cuprinde pe bratele bolnav ca să-l ridice puțin. Un gest aproape duios, plin de căldură. Poate că îl și îmbracă și îl dezbracă plîmbîndu-și degetele fine pe pielea lui aspră. Ași! E bine moșul, nu-i dezbracă nimeni, poate că... Siliași își ridică privirile spre bolnav. Domnul Leon nu mai luase seama lui, îl compătinea și se gîndea că a abandonat, pierderea bruscă a contactului cu realitatea sau chiar alunecarea înecat, ca în vis, erau tot semnele inevitabilului. Sărăcul Siliași poate că se va stinge așa, va simți cum se insinuează în el golul pustiu, singurătatea absolută a morții. Cine știe, poate că nici nu va ști decît ce se duce, cu un fel de bucurie, există atîția oameni în care instinctul vital se atenuează ca o durere, pe nesimțite. Se va plimba pe străzi alurit, căuțînd ceva, urmărind un gînd nerostit, o imagine fără contururi sau poate că va pași doar în urma propriilor lui fantome, împins de o nevroză ambulatorie, iscată numai înainte de clipele din urmă. Cine știe cum va fi moartea lui Siliași, domnul Leon regreta că nu îl va putea asista, că nu va avea prilejul să forțeze adevărul morții prietenului său. Poate că asta era șansa lui, îl cunoștea bine pe Siliași, îl văzuse reacționînd la cele mai fantastice încercări la foame peste măsură și chiar la bătaie, poate că va putea să descifreze de pe fizionomia sa și din ultimele cuvinte, poate că acum va putea afla ceva definitiv, ceva pozitiv în aceleși timp, ceva adevărat despre moarte. Domnul Leon știa prea bine că oamenii nu mor la fel, dar pe el nu-l interesa de loc cum mor oamenii, ce fac ei la întîlnirea supremă, ci numai partea coalată, cea cu care ne întîlnim. El știa că se moare, că toți murim, că există deci o moarte. Faptul că nu murim la fel nu înseamnă că pentru unii moartea există, iar pentru alții nu. Moartea este, și limbajul ei voia domnul Leon să-l descifreze. Expiția este deja o manifestare a ei, nu și; a vieții, iar ceea ce ne spune atunci încerca domnul Leon să afle de mai multe decenii. Se gîndea la bietul Siliași și la zilele lui din urmă, la teama lui imensă, cînd nu-l vor mai putea ajuta nici una din cărțile multe, nici unul dintre scriitorii săi dragi. Îl vedea cu ochii dilatați, îngroziți, scursi parcă într-o bucurie fără nume, o frică oarbă, bucurioasă de sine, o peliculă extrem de fină între el și

MAGDALENA RADULESCU : MULTIME

mic, se ferea de confruntare, se ascundea, el, nu, ieșea în lume, sigur dar se păzea de mașinile Salvării, de indiscrețiile necunoscuturilor, știu cum e! Frica, dom' le, n-ai ce-i face, frica! Esti neom, nu altu. Siliași uitase ce voia să spună și repeta cuvintele înutit. Îți mă-nîncă viața, zău așa. Își aduse aminte și-l privi din nou în față pe Domnul Leon. Teribil cum trăia băiatul asta. Și la un talent, să știi la mine, cam alurit, dar foarte dotat. Unii spun că e un kenit, exagerat, desigur. Noroc de unul, stii, tinărul cu meșă de păr căzută pe frunte, cu Robert Kennedy! Auzit toată întimplarea, s-a zăbit, nu era de loc ușor. Aici Siliași avea un aer meditativ, dădea din cap, arătînd că înțelege el ce complicate sint raporturile în conducerea treburilor cetății. Ehe! Ehe! Ehe! N-a fost ușor. Nu știu pe unde a intervenit, cred că a dat vreo doi doctori afară sau i-a trimis la țară, că tocmii se făceau niște restructurări. Își aduse aminte de ceva: Sigur că da, meru se fac restructurări. Teribil, dom' le. Nu le-a mers. I-a descoperit că nu abuzat, nu mai știu ce, iar băiatul se plîmbă ca un cocș prin Piața Palatului. E elegant, are bani, reși pasă. L-a lăsat însă femeia, da, l-a lăsat. Ce-o fi pătîț?

Lui domn' Leon i se făcu rău o clipă. Se aplecă puțin de mijloc, apăsîndu-și abdomenul cu palma. Singure îl veni în față. Nu înțelese. Totul devenise anormal, totul se stricase. Ochii se împăienjeniră, imaginea lui Siliași apăru și dispărea, ceața se lăsa și se ridică. Junghiiu intrase adînc în viscere și se răscuse apoi în sus, tîindu-i răsuflarea. În clipa asta domnul Leon nu mai văzu și nu mai auzi nimic, plonjît adînc în materie. Era ca o lovitură bruscă, o moarte instantanee, din care nu păstra însă nici o amintire și de care nici nu-și dădea seama, era un gol. Își reveni încet ca dintr-un vis. Siliași nu observă nimic, el turuia înainte. O noșată în obrazul interocutorului său, doar atîta ar fi putut să-l îngrijoreze. Dar bolnavul nu mai înțelegea, pierduse firul discuției. Totul îl apărea haotic. Subiectul era pasionant și domnul Leon fusese impresionat în urmă cu mai multe zile de vvestea că băiatul lui Fodiade se afla sub observație medicală. Iată însă că de fapt nu era așa. Același om îi spunea acum că totul se schimbasese.

— Cum, mă, chiar așa, de la o zi la alta, protestă indignat domnul Leon. Părea că regretă noua turnură a lucrurilor. Azi te pîndeste cămașa de forță, iar mine te plîmbi ca un dandy și ești cineva. Te pomenești că-l și decorează.

— Dragă, e așa cum îți spun. Nu mai are nimic, l-am întîlnit eu ieri, zise călălat. Siliași devenise nemulțumit pentru că i se punea la îndoială afirmațiile. De fapt nu-l întîlnise pe băiat, dar nu observă în sinea lui că mințise și ar fi fost mirat dacă cineva i-ar fi atras atenția asupra acestui amănunt. El credea sincer că-l văzuse pe Georges, iar mîntea lui construise deja scena, omul își amîntea parcă. Îl vedea pe Fodiade, elegant și suplu, cum îl salută cam axotant, deși așa ceva nu se întîmplase.

Domnul Leon revenise la starea lui bună.

— Spune deci, cum a fost, se adresă el imperativ lui Siliași.

Omul cu glas subțire începu din nou relatarea lui ciudată, povestea reabilitării lui Georges.

Domnul Leon era foarte atent. Mina lui concentrată, privirea limpede, obrazul neted,

Leon își stăpîni cu greu furia. Se calmă totuși privindu-l cu milă pe Siliași. La urma urmei nu avea de ce să fie supărat pe el, și apoi nu e decît un biet om, aflat în apropiere... Da, își dăduse bine seama, simțise, acumă știa, narile lui fremătau. Nu mai era nici o îndoială. Era mirosul sau ce o fi fost, cu senzația olfactivă, indubitabilă a morții. În camera se instalase moartea. Domnul Leon îl privea triumfător pe Siliași, gîndindu-se că în curînd... Se temea de cuvînt. Ciudat, începuse să aibă o fobie a cuvîntelor precise, a celor care desemnau cu exactitate moartea. Le evita în mod instinctiv, îi impresionau neplăcut. Deși trăise atîta vreme în intimitatea morților, deși ultima suflare era, ca să spunem așa, specialitatea lui, evoluase acum spre o adevărată pudoare a morții. Supărarea lui pe Siliași, răutatea care se născuse cu acest prilej, îi readuse însă simțurile la normal. Se sugestionase și îl vedea deja pe Siliași în chip de cadavru, se întreba cine îl va spăla și cum va arăta boitul lui slab, cum se va încreți pielea lui pe oase și se va întîrzi ca pergament. Nu mai avea nici un dubiu, simțurile lui, educate și rafinate în preajma atîtor morți îl spuneau că în camera lui se afla în clipa de față un om care se pregătea să devină cadavru.

Siliași se foia pe scaunul prăpădit, lugea, neștiind ce să mai facă. Domnul Leon rămăsese cu privirea în gol. Îl întrebă cu delicatete, aproape susurrînd:

— Dar dumneata cum te mai simți? Mai bine?

Domnul Leon se gîndi că de prosti pot să fie unii oameni. Ca mine moare și el se gîndește la alții! De aceea, încercă să scape:

— A, sigur! Mi-e rău din cînd în cînd, nu pot să spun. Totuși, merge. Da, n-aș putea spune...

Se încurcase. Siliași era un om mort, vedea asta bine. O va mai duce pe picioare, va mai ieși de cîteva ori la Turm, iar apoi vor începe niște mici dureri. Își va tîri un picior, greoi, se va plînge cu glasul său pițigăiat că a im-

ION NICOLESCU

IRONICE

Trocadero

circumioara Trocadero
are-un vin egal cu zero
cine-l bea nu se mai scaldă
de sub piatra fune-ală

fiindcă mie-mi place lapa
evul mediul și capa
și-am văzut la abator
o idee din topor

fură moartea la cîntar
cîi ascuți un lăutar
ca o venit de nicăieri
ca o lacrimă din ceri

dar te dai din gînd în gînd
moarte-a viilor de rînd
cînd apucă dimineața
să mă călărească viața

fă-mă doamnă pistolet
și mă lasă amanet
cînd ocheada dumitale
parfum meridional e

cînd aducerile-aminte
dau pomana la cuvinte
arhechini de bani mărunți
de le cresc viselor dinți

cînd pleznește bizantinul
suflet ei minunil vin
fă-ți din nou în calf la Scala
viața ta sentimentală

viața noastră ca o minge
se va nîntui cu singe
de-acum eu că-nnebunesc
după bunul tău cerces

Boema o boema

n-am să pun piciorul în scrieu
pînă nu mîncîm din dumneazu
cîi ar fi destinul de sașiu
eu ieși-ntr-o dungă la lumină eu

voi ieși din apă voi intra la apă
navigat de geniu și de gentilom
cine o marchiză pirghia îmi
sopă

vine de cadavru și năducă
singlele poetu-n candela și-l
varșă

viața n-are moarte pregățiți pe
voastră neființă pentru-o nouă
farsă

Bastionul

în adîncul lumii icebergului

vine de cadavru și năducă
singlele poetu-n candela și-l
varșă

viața n-are moarte pregățiți pe
voastră neființă pentru-o nouă
farsă

lume. Moartea va fi atunci în apogeul ei, va trăi plener în Siliași. Îl va umple cu efervescență ei diabolică și nimeni n-ar fi putut să-l creadă pe domnul Leon dacă ar fi prezis atunci moartea lui Siliași. Doctorul de la Heidelberg va fi suferescit, mai inteligent și mai gol decît oricînd în polemiciile verbale de la cafele, și moartea lui va cădea ca un trăznit asupra micii comunități pe care o frecventa. A murit Siliași, vor frenăta pensionarii, cum nu-și știi? vor evoca întîmplări petrecute împreună, anii grei ai războiului, conduita lui exemplară. Unul dintre adversarii săi va cîrți și va spune că era așa și pe dîncolo. În general vor comenta evenimentul ca pe o întimplare oarecare, ca și cum s-ar fi așteptat ca Siliași să intre în fiecare clipă pe ușă, salutul lui cu glasul său pițigăiat. Nu s-ar mira de loc, l-ar invita să la loc, iar unul dintre ei ar spune: „Bine ai venit, tocmai discutam despre moartea ta”. La această imagine domnul Leon se intristă. Oamenii sînt insensibili, da, sînt foarte insensibili, nu au de loc seama la suferința altora și ceea ce este mai tragică nici la a lor proprie. Adevărul lor este puțper, adevărul unor slăbănogi, al unor ființe neputincioase. Domnul Leon luptase toată viața pentru a afla suprema realitate, fusese un atlet, un luptător viteaz pentru adevărul adevărat. Se simțea mîndru pe patul suferinței sale și se gîndea că cimitirul universal, imaginea glorioasă a oamenilor conștienți de moarte, sumbri și decisi, purtîndu-și agonia ca pe un stîndard, pămîntul pustit de suferința pe care gîndul continuu al trecerii creează, toate sînt posibile. Se frîmînta în așternut, imaginîndu-și oamenii gravi, cu pașul lent, cu uneri strimbi cu fața scofică, niște apostoli, niște mari sfinți ai morții. Totuși nu este sau nimeni este, sau mai bine zis totuși este moartea, moartea este sau viața este moartea sau moartea este viața. Planeta trebuie să devină ceea ce pretind rosturile sale mai adînci, domnul Leon spusese întotdeauna, trebuie să fie un cimitir universal, cu tot dihișul unei asemenea instituții. Însă el era nevoit să renunțe la preocuparea lui. Îl privea pe Siliași, gîndindu-se ce tristă e întreprinderea că va muri fără să știe, că nu este pregătit pentru asta. Doamne, ce urîtă e moartea pe chipul altuia!

Copilul venise să-l vadă pe domnul Leon din curiozitate. O întrebare pe mică-să de ce stă moșul pe pat tot timpul, de ce nu se scoală de loc și i se răspunde că e bolnav, că are dureri și că e bine să fie lăsat în pace. Intrase totuși într-o după-amiază, tiptil, deschisese ușa cu băgare de seamă și se strecurase înăuntru. Soarele tirziu din acel an umpluse cu generozitate camera, perdelele fuseseră date la o parte și Gabriel simți cum o durere violentă irumpe în pieptul său miștel. Era o asemenea pace în camera bătrînilui încît băietul fusesse coșolțit, ca la aflarea unei veste despre o nenorocire fără seamăn. Totul era nemîșcat, bătrînul ațipise în patul său, viața și moartea se confundaseră în sinea lor. O răză se oprise pe chipul împietrit de groază al copilului. Camera părea interiorul aurit peste măsură al unei sfere imense, miezul de foc al unei lumi plină de durere. Nu se schimbase nimic în orînduirea exterioră, față de tot ceea ce știa Gabriel că trebuie să fie înăuntru. Toate se aflau la locul lor și cu toate acestea peste lucruri plutea ceva nou. Copilul își dădu seama din prima clipă. În încăperea domnului Leon era ceva înedit, se instaurase imperiul unei forțe nebănuite, pe care copilul o întîlnise pentru prima dată. Își dădea gîtul său firav, o acoperi cu palma, deschizînd peste măsură ochii săi miștite. Nu îndrăznea să privească patul alb, bănuia numai forma mare și umflată a omului de acolo. Bătrînul respira încet, abia simțit, ai fi spus că nici nu e. Lumina se adunase toată în camera mică a domnului Leon, lumina rece a toamnei. Băiatul rămăsese, îngăduș, neîndrăznind să facă nici un pas, nădîndu-se că va înțelege poate imediat ce se întîmplă acolo, tot ceea ce mama lui numise cu cuvîntul acela dolofan: boală. Era ceva îngrozitor, știa acum și lacrimile îl curgeau ușor pe obrajii netezi, pe fezișoara lui de copil. Știa că pe domnul Leon îl doare, într-un fel mai subtil și mai ales decît ar fi putut să bănuiască ceilalți oameni, o durere fără seamăn, durerea celui care pleacă pentru a nu mai reveni. Copilul știa ce sînt aceste ruperi din sine, el pleca într-un fel asemănător în fiecare clipă, întotdeauna cînd era obligat să facă ceva, se ducea undeva sau să se scoale din pat sau să se îmbrace sau orice altceva. Dar el vedea acum că domnul Leon înceară o rupeie cît toată lumea, o durere din acelea care sînt atât de ascunse și de mari în noi încît nu le mai simțim, el le trăiește acum pe toate deodată, revenite cu o vigoare înspăimîntătoare. Figura lui Gabriel se boi și-și cuprinse obrăjorul în palme, lăsînd lacrimile să-l curgă printre degete. Singele îi urcase în temple, îl simțea zăcînd, parcă lumina începea să se strîngă sub buclele sale blonde. Băietul se uită din nou în jur și privirile sale căzură involuntar pe patul de suferință al domnului Leon. Se concentră asupra acestei imagini, încercînd să scape de obsesia lui, de teroarea îndeterminată care-l învădase. Domnul Leon stătea rezemat de perne, așa cum rămăsese după plecarea lui Siliași. Capul îl căzuse tare în dreapta, inert, miinile îi spînzurau pe lîngă corp, lenese. Nici o zvicnire, nici o revoltă a reflexelor, nimic nu însuflețea tabloul bolnavului. Respirația ușoară, de copil, părea absentă. Gabriel Serbac îl privea, pierdut, și se întoarea la gîndul că poate domnul Leon nu mai e. Frica lui devenea tot mai mare. Se trezea încet, vedea omul dintr-o așternuturi îi dădu sentimentul realității. Asta era. Domnul Leon se însuflețea, viața îl învădă sub ochii copilului. Respirația începu să i se audă, o rară flutieră ușor. În suspin și inimă pentru o clipă viscerale. Deschise ochii greoi și îl privi pe copil drept în față. Gabriel încercă să zîmbească stînjinit și atunci își dădu seama că domnul Leon este mult mai bolnav decît el, că reprezintă un termen final pentru o stare în care se găsea el acum. Copilul visase meru ce va face cînd va fi om mare, cum va arăta cînd va avea statura mjestuoasă a domnului Leon. Tragismul desoperirii de astăzi consta în faptul că îl simțea pe bătrîn mai slab decît el, că vedea exact starea lumii în care neaștorăți și slabi sînt oamenii mari, bătrîni, iar ei, copii sînt plini de viață, mustește de glorie vitală, de frumusețe întreaga. Cine a spus că nou-născuții și copiii sînt neajutorăți? Asupra lor veghează natura fără cusur a vieții însăși. Gabriel

ARTE

TEATRU

Farsa tragică

O carte de solidă informație, Farsa tragică de Romul Munteanu, aduce în discuție, cu seriozitate și competență, câteva din problemele teatrului contemporan: degradarea tragediei și metamorfoza comediei clasice, semnificația farsei tragice, implicațiile risicului contemporan etc. Înflorit sub sabia lui Damocles, ca un mușchetar, teatrul occidental de azi s-a făcut receptivul angoaselor. Un soi de lucrăminte pentru plingerile pe marginea propusiei. Realitatea a intrat în tragedia în tragism — se spune — făcând inutil genul pur, care a evoluat, înglobând elementele burlești, situațiile comice, grotesci. Omul modern râde cu scepticism, pentru că el are conștiința absurdului. El e stăpânul de angoasă fundamentală: spaima de moarte, ororă în fața vidului existențial, degradarea mijloacelor de comunicație. El nu mai este erou, pentru că îi e lehamite de luptă, lupta lui e să facă față unor situații de greșă, de lehamite, adică să-și ducă zilele, să se tirască spre situații-limită, pe care o are tot timpul în fața ochilor, ca broasca alunecând singură îngrozită și hipnotizată spre gura șerpului. Acest nonerou spaimos, clown cu idei de metafizică, sărind coarda pe categoriile lui Kant, ajuns pe scenă, face antiteatru, pentru că regulile normurilor normale ale teatrului nu mai sînt respectate. Toate personajele sînt și bune și rele, iar în piesă nu se întâmplă mai nimic. În tot teatrul modern se așteaptă să se îndeplinească ceva — și dacă e să căuți o acțiune, acciun e însăși așteptarea fa tot felul de Goetoli. Romul Munteanu are dreptate apropiind teatrul absurdului de filozofia existențială. Sînt trecute succint în recitativ teorii lui Kierkegaard, Camus, Sartre, Heidegger, Jaspers, Ortega y Gasset. Se citează cunoscuta frază a autorului, „Spaima și curmăturul”: „Dacă omul ar fi fost înger sau animal, el n-ar fi putut cunoaște angoasa. Fiind o sinteză, el este capabil de aceasta și, cu cît este mai mult om, cu atît angoasa sa este mai profundă și realizată prin el însuși, nu așa cum se înțelege de obicei, venită din exterior”. Această dualitate structurală este laborul nefecuricilor noneroului.

Teatrul nu este numai filozofie, după cum o frumoasă cădere nu este numai piatră. Existențialismul a influențat, desigur, unii autori, dar opera lor nu se explică numai prin aceasta. În general se repășește dogma ori sistemul. Teatrul lui Sartre, de pildă, depășește existențialismul filozofului Sartre, în măsura în care e teatru. De altfel, cercetătorul însuși atrage atenția asupra acestui fapt: „Recolind prin achiziție de idei din alte domenii ale științei umane, farsa tragică, la fel cu orice alt fenomen literar autentic, nu recurge la imprimatură grosolană din sferă învecinate ale culturii, dar beneficiază de progresul acestora”. Intrând în universul cititorului din reprezentările modalității în discuție, autorul dă dovadă de o remarcabilă aplicativitate. Operele lui Ionescu, Beckett, Gênet, Pinter, Albee, Durrenmatt, Mur Friche, sînt puse în microscop, desființate cu dexteritate în bucațele semnificative, judecate din unghiul semnificației, raporturilor între personaje, stilului, limbajului etc.

De o analiză privilegiată se află spațiul și timpul în opera dramatică. Există în noi puține lucruri teoretice asupra teatrului, în general preferându-se făcerea încredințată de semnificații, în fond o lene și o lipsă de apetit teoretic. Cartea lui Romul Munteanu încită la fructuoase discuții. Nu știu dacă toate piesele absurdului sînt farse tragice. Printre mișcările genului putea fi amintit Cehov, comedile caruia sînt impregnate de lirism sceptic și observații, situații de tragedie modernă. Conu Leonida față cu reacțiunea e o farsă absurdă. Ionescu, primul care boteza Cîntăreașă cheală — farsă tragică — cunoștea opera dramaturgului român. Deci, dincolo de existențialism, genul s-a cristalizat independent. O rădăcină e în viziunea lirică satirică — Cehov, alta în gârja groasă (Jarry, Caragiale). Subscriem la opinia autorului:

„Generată de anumite premise, impregnată de accente protestatere și pesimiste, receptivă față de spiritul polemic, dar compatibilă și cu atitudinea pur constatativă, farsa tragică pune în lumină, atît conștiința torturată a unor scriitori nemulțumiți de lumea în care trăiesc, cît și ipostazele de existență ale omului expropriat de atribuțiile majore ale gestului care nu se mai poate converti în act”.

Marin SORESCU

FRAISSIG NICOLAE : FAT-FRUMOS

FILM

Răcori

Ce bine îi stă actriței Senta Berger îmbrăcată „simplu” (o bluză, o rochie, o pereche de pantaloni aderenți), cu coama blondă adunată nepretențios și căzându-i grea, pe spate! Pe fondul rustic, cu multe birne, și piese grele de lemn, cum se mai reliefează corpul său, picioarele infinite! Și cum știe să se miște: lenes, tandru, erud, imprezvizibil. Din cînd în cînd tonurile estompatate ale lemnăriei sînt violente aruncate în afara atenției noastre pe tot ecranul chipul divinei guvernate de o rară și insinuantă pereche de ochi, te bagă în răcori. Ce-or fi simțind personajele masculine cărora le sînt proiectate aceste „lovituri de privire”, din imediată vecinătate, dacă noi, la balcon...?

Totuși Sentei Berger îi vom reproșa ori de cîte ori ne va fi la îndemînă, că nu se mulțumește să fie o vedetă stilizată și ne deranjează cu momente de actorie nuanțată cum se împănă în filmele de „artă”: pentru ce să facă asta? Tot-mai cînd ne jucăm mai detașati de-a violența, cînd realizăm cu satisfacție că batem cîmpii odată cu personajele, Senta Berger „trăiește” cine știe ce replică! Nu trebuie, spuneți-i să nu mai procedeze așa! Cînd ai înălțimea, picioarele, ochii, profilul, bustul, și toate celelalte atu-uri cu care a înzestrat-o natura pe această terasantă vieneză, ce rost are să mai joce de-a binelea, în filme de aventură, cu „trăiri”? Așa ceva se cuvine să faci în peliculele destinate jurilor, față de care noi păstrăm o rezervă cuminte.

Sîntem înclinați de partilala omonimie dintre noi și interpretul Michel Constantin. Pe ecranul lat de la Scala umerii lui abia încep (în filmul „Stăini”), la care ne-am strecurat anevoie, prin afluența publicului. Și ce tare dă cu pumnul! Și ce calm este el, și cum mai înoată prin torent, și cum dă jos de pe fizicul său circa o tonă de piatră — firește, l se fracturează... un braț, și va apărea foarte filmic bandajat!

MADALINA FAGULESCU: CAI

Ilie CONSTANTIN

ARTE

TELEVIZIUNE

Cîteva persoane în fața televizorului...

Săptămîna trecută am fost la mare. Bine-nțeles, interesele profesionale m-au obligat la acest deplas.

Timpul excelent, apa de asemenea. Pentru mine însă binefacerile naturii nu fac aici doi bani dacă prin preajmă nu se găsește și un televizor. Ori prin preajmă, în chiar hotelul, se găsea un televizor. Și totul atunci a fost minunat. Simbatic, și plină pentru televiziune. Două canale, două programe. Doi crainici. Doi telespectatori. Eu și un neam. Asta la început. Apoi au mai venit trei bărbați, cinci femei și zece copii. Era ceva lume pe-acolo. Curiozitatea m-a făcut să-i urmăresc, doream să văd cum va reacționa această masă eteroană la excelențele emisiunii TV. Adică, într-un fel, făceam și eu ce fac cei de la Galup, Sondaj.

„Bună seara, fete! Bună seara, băieți!” Toată lumea la locurile lor. Nu prea-mi conțenea. Bocu! a mai adunat cîreo opt persoane. Sportul! E normal, mi-am zis.

Cu teleciclopedia, gluma se îngroașe. Nu se scodă nimeni. Incep să mă evertez. Norocul meu a fost Carmen Dumitrescu și emisiunea „Fapt divers”. După două minute au plecat bărbații, după încă două copii, după încă două femei. Mai rămăseseră două persoane: eu și-un neam. Tonul doct, rece și forțat al reporterului golise halul. Ultimul am plecat eu. Liniștit, bine dispus, ceea ce a contat foarte mult pentru moralul meu. Urma în program emisiunea „Mari comici români pe micul ecran”. Trebuia să-i văd.

Cînd m-am întors, am găsit în fața micului ecran cam douăzeci de persoane. La sfîrșitul recitalului — Marcel Anghelescu, mai veniseră încă pe

atîți. Lume multă. Un program reușit. Un actor deosebit.

Într-un articol mai vechi semnala-se în drept nu cu multă vehemență, valoarea mediocră a unor filme artistice transmise la televizor. Joia trecută însă, „Oedip rege” ne-a încîntat, făcîndu-ne să uităm atîtea piculele leștine, înșușite fără voie.

În viziunea lui Pier Paolo Pasolini, „Oedip rege” este o operă de artă profundă. Mitul antic cunoaște aici o versiune modernă. Oedip, al anului 1967, își știe dinainte destinul, dar acum în puterea sa să libertețea de a alege momentul final. O metamorfoză treplată și subtilă a rătălii, cu implicații și stări de spirit multiple, de la destin la forma conștientă, este realizată de rezgiz cu mare măiestrie.

Emoția noastră a fost sporită și grandaora coloanei sonore, bazată pe înregistrări de folclor românesc. Duminecă a apărut o nouă emisiune: Studioul N.

Prea mare deosebire între „N” și „M.D.” nu prea ar fi.

Oricum, noi îi dorim numai bine. Mai ales că primul număr ne-a relesat o excelentă reporteră, crainică, amfitrionă (cam așa ceva), adică pe Cotina Ralea.

Naturalitatea și formecul său, pe noi personal ne-a îmbărbătat.

Radu DUMITRU

P.S. În ceea ce privește sondajul, se știe doar prea bine că nu trebuie să credem întotdeauna în aceste acțiuni. Se poate ca la un alt hotel telespectatorii să fi reacționat diferit.

De ce să nu se poată?

revista străină

● REVISTA CĂRȚILOR BRITANICE, buletin londonez al aparițiilor editoriale, consemnează printre altele lucrarea lui Richard Ellman The Artist as Critic, consacrată lui Oscar Wilde, a cărui activitate de critic, mai puțin cunoscută, egaiează în structură piesele, romanele și poeziile sale. „A revizua arta și a face uită ne artist, acesta este obiectul ariei”. Wilde care acordă criticului „un rol în creația literară. Premiul Booker pe 1969 (1000 de lire) a revenit romancierii Bernice Rubens pentru cartea The Elected Member — „cea mai mare recompensă la care pot rivaliza romancierii de origine britanică sau aparținînd Commonwealth-ului”.

● LE FIGARO LITTERAIRE (5 iulie a.c.). Robert Kanters se ocupă în cronică intitulată Tineri romancieri în căutarea drumului adevărat de cartile a doi autori alții: la începutul carierei, Aron Denis (Viața și Claude Mouroth (Camera de luat vederi). Prima carte e încercarea de „recuperare a vieții” prin tehnica scrisului, tendință proustiana, al cărei model inimitabil rămîne în căutarea timpului pierdut. A doua, este povestea unui tînr pasionat de cinema care filmează agonie tatălui său, bolnav de infarct. Povestea e transmisă literar „prin ochii” personajului care asistă la filmarea aceasta aparent cinică — soția amatorului de cinema (autorul cărții este operator de televiziune). Două planuri se interesează, izolîndu-i pe eroi de existența reală: „punctul de vedere al naratorului, el însuși, o cameră de luat vederi”, în sans psihologic și lanțul de imagini al peliculei propriu zise. „Oedip înaintează cu aparatul de filmat în mîna”, încheie criticul, secesiind prezența mitului antic într-o situație modernă.

● LA QUINZAINE LITTERAIRE „Prezența lui Georges Bataille” domina numărul de la sfîrșitul lui iunie. Roger Caillols, într-un interviu, Denis Hollier, Maurice Blanchot, Jean Schuster, Lucette Finas evocă figura „Marceli Saman”, cu ocazia apariției Operei complete la Gallimard.

● La 24 noiembrie a.c. se împlinește o sută de ani de la dispariția lui Lautreamont, mort la Paris în timpul asediului (1870 — războiul franco-german). Mathieu Galey conținea în revista L'EXPRESS — primul număr de pe luna iulie — cele două biografii recent aparute „Isidore Ducaese, conte de Lautreamont” de Francis Caradee și „Viața lui Lautreamont” de Edouard Peyrouzet. Veritabil roman poliștic, viața și resurecția operelor autorului „Cîntecelor lui Meldonor”, care, alături de Baudelaire și de Rimbaud, a marcat cel mai puternic lirica franceză, constituie cea mai stranie aventură literară. Miracolul „reînvierii” privește și soarta editorială a Cîntecelor. Primul editor al lui Lautreamont — Lacroix — n-a „topit” poemul, învîrșind (Prima minune, notăază recenzentul). În 1874, J. B. Rozez, un amator de solduri din Bruxelles, rebroșează cartea. (A doua minune). În 1885, Max Weller descoperă întâmplător poemul în vechiuna lui Rozez, și îl face „în sfîrșit cunoscut poezilor francezi”. „Cea de-a treia resurrecție” și definiția.”

● LES NOUVELLES LITTERAIRES (25 iunie a.c.) Cronică de poezie recenzată simultan, sub semnătura lui Jean Rousselot, 11 (unsprezece) plachete de versuri. Jean Senac (Avant-corps) Jean Durlet (Cîntece pentru Athanasie) Jeanne Micaud (Poarta pamîntului) Edmond Vanderdammen (Orizontul Vigiiei) Jean-Jacques Morvan (Capete de ghișii), Arthur Hauser (In deriva), Georges Linze (Poeme din inclusoarea ciudată, Emmanuel Looten (Singlele serii) Guy Benoit (Singlele neserșii) G. L. Godeau (Mulțimi prodigioase), Claire Goll (L'ignifère). „La soare și în ochi”, titlul sub care sînt reunite toate aceste culegeri de versuri ale unor poeți mai puțin cunoscuți, superează cele două surse de inspirație, Natura și Lumea interioară.

a. b. c.

SPORT

Ah, unde-i oina de-altă dată! ?..

Ne apasă căldura, ne explică tot adevărul revista Fotbal, bate vîntul la Polul Nord, vine V. Căbulea în Școala Tineretului și se bucură că nu i-a mers lui Dobrin, deschidem ferestrele să se facă puțin curent, se aude vocea lui Ioan Chirilă pronunțînd cu gravitate cuvîntul numele Pîgulea. Rădăcanu este văzut fără mustați în tribunele stadionului Dinamo cînd echipa sa joacă la Oradea, există o dreptate totuși, există o dreptate și în lumea sportului, și în numele acestei dreptăți, cu nostalgia înflorită pe chipul purtînd portretul celui mai caraghios arbitru dintre divizionari — imperturbabilul Vlaicușescu, — smulgîndu-ne din căldura și din efectele ei moleșitoare, astăzi, 10 iulie 1970, voce lingă voce noi strigăm către zeul dreptății sportului: Unde-i oina de-altă dată?!

Ce ați făcut cu oina în care ne puseseam a-fitea speranțe? Ce Dobrin, ce Cheran, ce Pîgulea, ce Naom, ce Lucaei, ce mai încolo și-ncoace? Sufletele noastre revendică oina, oina aceea sublimă, oina aceea care nu poate fi confundată cu nimic, oina aceea pe care noi, le generații, în cinismul lor fotbalistic, n-o mai cunosc, oina aceea care ne mîngîie zilele, adevărata, veritabilă oină... Aveam și noi un sport și i-a sufoat fotbalul. Ne jucam și noi în felul nostru, aveam și noi un antrenor care temporiza oina și jurnaliști care explicau cu exces de logică necesitatea temporizării în oină.

Unde sînt toate acestea? Unde-i oina de-altă dată?

Dumnezeul oinei a abdicat în favoarea lui Pele. Și am fi fost poate capabili și noi de o Guadalajară a oinei, Guadalajară care să fie nu mai mult decît un Filiași obișnuit, un Caracal de-al nostru în care oină să se fi simțit la ea acasă. Dar necesitățile sincronizării nu

funcționează numai în cultură, ci și în sport. Așa, numai așa, ne-am apucat și noi de fotbal. Aveam, Doamne, chilioți lungi și fugeam caraghios, dar oricît de bine am fi jucat fotbalul, noi tot la oină ne gîndeam, oina era vocația noastră.

Anii au trecut — lucru constat! — și războiri, la cite o spartachidă a satelor, citiva posedii mai joacă oină și nimeni nu se uită la ei, și nu sînt luați în seamă nici cit omniai. Căci numai un orb nu vede că între oină și curentul oinic e o legătură indestructibilă: unii sînt oinicri, ceilalți oinicri.

Ce cîndat! Apare revista Fotbal, nîmănuți nu-i trece prin cap să scoată o revistă de mare tiraj. Oina. Oinicrii au fost lăsați în părăsire și numai într-o astfel de criză a valorilor din oină este posibilă confuzia din fotbal, de exemplu.

Desigur, unii s-ar putea întreba: ce vedeți dumneavoastră atît de interesant și de nobil într-un sport cu acesta care se joacă direct cu ciomagul? — Ce vedem? Ei bine, iată ce credem noi că e nobil în acest sport lăsat pradă uitării: ciomogele sînt expuse fără nici o rușine, iar un ciomag care nu e ascuns, e mai nobil, după părerea noastră, decît un fault subtil. Noi vedem nobilețea acestui sport chiar în felul nedismulat în care sînt folosite ciomogele. Să nu se înțeleagă de aici că ne-am făcut chip, ciopliti din oină. Pledoaria noastră este polemică, pentru că situația o cere. O oină jucată de toți sportivii și eroniciari sportivi ar avea efecte mai mult decît pozitive, căci toate ciomogele ar fi folosite acolo.

Aflați față în față cu fotbalul, cu acest monstru care a turnat pe gîturile lui Dumitrache și Dinu atîta alcool în ultima perioadă. Aflați vis-à-vis de beția cumplită a celor mai talentați copii pervertiți de fotbal, gîndurile noastre se întorc vehement către oină și cre-

dem că în oină zace salvarea. Să ne purificăm prin oină de gîndul că am fi putut învinge la fotbal Anglia! Să consumăm, iluzoriile sferturi de finală ale cupei mondiale din Mexic, aici între noi, cu o oină îndrăcită! Se vor însuși probabil concursuri pronosport, a-vînd la temelie oina, îndrăgostiții platonici se vor convoca unul pe altul la o partidă de oină invernală, filozofii noii antichități își vor păstra sănătatea practicînd oina, președintele Federației Internaționale de Oină, care nu va putea fi aluit decît Angelo Niculescu, va instila o cupă cu numele Tempus-Temporis, de dinineală și pină seara planeta va fi străbătută de oinicrii, iar noi, atunși, noi aceștia, care cu modestele noastre puteri am dat impulsul hotărîrii oinei, ne vom retrage într-un colțisor, acolo unde vor fi păstrate creațiile sanctificate ale marilor croniciari sportivi ai anilor '70 (Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ion Hăieșu, Teodor Mazilu, Sipișinilor) și vom depune o lacrimă pe ciomagul cu care noi însuși n-am știut să abordăm întotdeauna oina, ci alto indolețnicri.

Și cînd Caragiale îl va rușina din nou pe eroul său Rică (Venturiano, nu Rădăcanu), să șoptească în pacea nopților: „Angel radios” — vom fi și noi mulțumiți și ne vom duce de bună voie în pămîntul, dacă nu reavăm, în orice caz, urme, să ne odîhnim, cu urechea lipită de scoarța planetei, pe care oina va fi invins definitiv.

SUPLINITOR

P.S. Un excepțional material publicistic a publicat săptămîna trecută revista Tribuna, sub semnătura lui Romulus Balaban și Ovidiu Ioanțoiș.

Jorge Luis Borges

Un om își propune să deseneze lumea. De-a lungul anilor populează un spațiu cu imagini de provincii, regate, munți, nave, insule, case, instrumente, aștri, cai și oameni. Puțin înainte de a muri, descoperă că acest răbdător labirint de linii schițate însăși imaginea feței sale.

J. I. BORGES

Din profunzimea nedefinită a coridoarelor hotelului apăru Jorge Luis Borges, la orele trei fix, așa cum ne înțelesesem. Mergea încet, voind parcă să dovedească fermitate și siguranță în labirintul de uși și numere; cu bastonul pe braț ca și cum n-ar fi avut nevoie de el; înalt, înclinat puțin spre spate, scrutând totul împrejurul său sub sprincenele sale groase și albe. Este în el ceva, o atitudine menită să desfidă „inevitabila realitate” care este, în definitiv, numai reflex al unei „lumi adinci”. Încercații lui ochi au văzut atâtea încet acum se împotrivesc și estompează „lucrurile dure” în crîmpeie de umbre răsfrînte... iar el rămîne cu esența. Unde să fi descoperit Borges formula secretă a esențelor? În pielea tirgului din penumbra vreunei biblioteci? E oare afundat pe de-a-ntregul în propria-i interioritate, ocrotit în orbirea ei?

Așteptîndu-l după reflexele ușilor de cristal ale holului, mi s-a părut deodată că văd în Borges una din acele ființe imaginare de el, rătăcind printre galerii, culoare, biblioteci, străzi largi, coridoare fără ieșire, palate ciudate, scări inverse, camere cu statui, labirinturi perplexe și subtile... pierdute în „oroarea oglinzilor” și în lucrurile care se multiplică în numere egale la infinit. Mergea încet... și părea că nu se va apropia niciodată... că nu va ajunge niciodată... Și dînt-o dată m-am simțit atrasă în profunzimea universului iluzoriu pe care-l țes reflectările: îl visam pe Borges, aici pe culoarele hotelului, venind spre mine la orele trei ale după-amiezii. Dar Borges? Nu era mai degrabă el cel care mă visa pe mine? Mă visa, m-a visat într-o nedefinită după-amiază în Texas. Poate să fi fost unul dintre acele vise de care nu-și va mai fi adus aminte, mai ales pentru că s-au repetat mereu, la fel, ca de altfel totul; unul dintre acele vise din care uneori nu rămîn nici fărîme de nume sau cuvinte... nici măcar o figură.

Pentru a rupe iluzoria neliniște a așteptării, m-am îndreptat spre el. Din fundul neșurii sale, Borges îmi simți prezența fără dibuirii sau indoieli, se sprijini ușor de brațul meu drept sau poate eu m-am sprijinit de el; gestul lui avea ceva cavaleresc, ocrotitor.

Poate pentru a-mi dovedi că el mai vede încă puțin, rotîndu-și ochii homerici, spuse: — Ziua e înnoată, nu-i așa?

— Da, dar soarele mai apare din cînd în cînd.

În acele momente avea în el o ușoară lumină solară, sovăielnică, atrăgătoare.

Întîrînd, în sala unde îl așteptau studenții, tulburat, observă:

— E foarte întunecat acest loc, nu?

— Da, destul.

În zbuciumul acesta, ca să l se confirme slaba senzație de lumină și de forme, palpită uneori o dorință de revoltă împotriva „celuilalt” Borges, „cu ochi fără de lumină, care pot citi doar în bibliotecile viselor uluitoare fragmente”, împotriva unui Borges care, cu literatura sa, uzurpă totul, pînă și trăirea. E poate felul său de a se salva din „Orașul nemuritorilor”, de a înceta să fie Homer, Argus sau un Borges, care va trăi dincolo de timp, această materie coruptibilă. Poate chiar că această neliniște cu care se agață strîns de infimele senzații de lumină l-a făcut să înțeleagă că „moartea îi face pe oameni prețioși și patetici”.

După ce i-a salutat politicos pe studenții, își sprijini în baston o mină pe cealaltă. Cenu lapte — doar lapte sau apă — și răspunse cu glas încet și egal:

— Nu, în general nu s-a interpretat bine ce am spus despre originalitate. Eu nu neg în mod categoric originalitatea; afirm doar că nu există realmente nimic care să fie original. Totul coincide în trecut și revine

în eternitate. Dar originalitatea se vedește în individ, în deosebi din poet, care și-o însușește și o exprimă prin metafore proprii. Poetul este un descoperitor, nu un inventator. Frumusețea versului sau a limbajului poetic reiese din comunicarea emoției pe care o conțin și transmit aceste metafore. Numărul metaforelor noi încă nu s-a epuizat, el este nesfîrșit.

Vorbindu-i de romane, mi-a răspuns:

— Niciodată n-am scris vreun roman și nici măcar nu le citesc. Consider ocupația asta ca o pierdere de vreme. De ce să desfășori în multe pagini ceea ce se poate spune în puține? Am auzit de cîțiva scriitori mexicani despre care se spune că ar fi foarte buni: Carlos Fuentes, Rulfo și încă alții. Nu le cunosc operele.

— Dar Cortázar?

— Ah, Cortázar. Mi-a trimis prima lui povestire și în ziua următoare am recomandat-o spre publicare. M-a surprins talentul său

— Ah, nu. Asta în nici un caz! E bine să te înșeli, dar nu într-atît!

Protestul său era sincer. Timiditatea și modestia nu-i permiteau să accepte laude de acest fel.

— Aceste concluzii voii „gresite”, domnule Borges, se bazează pe faptul că în romanele lui Proust senzația timpului psihologic se împrăștie de-a lungul a multor pagini, în interminabile paragrafe și fraze. În povestirile dumneavoastră se concentrează în câteva linii, în fragmente precise, care îl fac pe cititor să trăiască timpul psihologic fără să-l distragă. Dumneavoastră înșivă ați spus ceva mai înainte că romanul nu izbutește să aibă valoarea nuvelei din cauza extinderii lui.

Borges vorbește rar și sacadat, intercalînd deseori cuvinte și fraze într-o engleză impecabilă; uneori repetînd în această limbă tocmai ceea ce spusese cu puțin mai înainte în spaniolă sau recitînd poeme în engleză. Să fi rămas acest obicei din timpul trecut ca profesor la Universitatea din Texas, în 1961? Sau, poate, este vechiul mod de a se exprima al lui „George” (cum îi spune mama sa), cel care a asimilat, înainte de spaniolă, limba și cultura engleză?

Distrația preferată a lui Borges este, acum, poezia anglo-saxonă și cînd spiritul său se revarsă într-o bucurie intensă, se întoarce spre soția sa și îi spune:

— Mă simt cuprins de o fericire imensă, Știi ce am să fac pentru a o exprima?

— Da, dragul meu, poezia ta anglo-saxonă...

Și el începe să recite poezia „sa” anglo-saxonă, posedat de bucurie și inspirație, emoționat, trăind fiecare vers cu sufletul și trupul. Pentru cine îl aude este ca și cum ar lua parte la un moment de creație sau de re-creație a poemului. Oricine rămîne uimit în fața acestui straniu limbaj pătruns în întregime de emoția lui Borges.

Cu toate că silueta lui Borges alunecă tăcut prin toate paginile sale, e acuzat de a fi un hiper-intelectual dezumanizat. Totuși își produce o rară și plăcută surpriză să-l vezi alături de soția sa, plin de tandrețe, îndrăgostit ca un adolescent însetat de afecțiune și de prezența ei. În fața lor și a modului ideal în care se întregesc, încerci strania senzația a dragostei care nu cunoaște vîrsta.

— Ce ați putea spune despre influențele exercitate asupra Dumneavoastră?

M-am gândit, în realitate, nu la influența, ci la „precursorii” săi, căci pentru el „fiecare scriitor își creează precursorii”, modificînd, prin creația sa, concepția noastră despre trecut, așa cum va modifica și viitorul.

— Nu pot să-l neg pe Kafka, în special în **Loteria din Babilonia** și în **Biblioteca din Babel**. Dar, în orice caz, am scris aceste povestiri pentru că le-am simțit.

Cup să neg că le-a simțit dacă viața intră și-a petrecut-o printre cărți și în biblioteci? S-a format între-o bibliotecă cu nenumărate cărți engleze, prima sa slujbă a fost într-o bibliotecă municipală, iar în momentul de față e directorul Bibliotecii Naționale din Buenos Aires. Dumnezu i-a dat, „cu magnifică ironie, odată cu cărțile și noaptea”. Borges își imaginează paradisul ca pe o bibliotecă și chiar universul îl numește bibliotecă, iar omul, pentru el este „imperfectul bibliotecar”. Umbra obsedantă

a bibliotecii se proiectează în cărțile sale și Borges, printre cărți, explorează universul cu „toiașul sovăitor”, al poemelor sale. Bibliotecă reală și cotidiană se transformă încet, încet într-o „Bibliotecă divină”, unde totul este prevăzut, unde se repetă totul într-o dezordine care este Ordinea. „Simbolul bibliotecii admite definiția corectă: **ubicuu și durabil sistem de galerii hexagonale**, dar bibliotecă mai este piñe sau piramidă sau orice alt lucru...”

Borges continuă să ne vorbească despre „precursorii” săi:

— Admir pe Stevenson, dar stilul lui îmi pare foarte dificil. Kipling e unul din cei mai mari scriitori pe care nu i-am putut imita pentru că nu am înțelepciunea și inteligența sa. Whitman...

În timp ce enumeră nume, recită lungi fragmente și maxime aparținînd respectivelor autori, analizează aspecte și atitudini. Cultura lui Borges e vastă și profundă, îmbrățișînd aproape toate popoarele antice și moderne. Afară de literatură cuprinde și alte cîmpuri ale științei, dar în deosebi filozofia. Pe cînd memoria sa (în ciuda celor 69 de ani împliniți) se revarsă în valuri — știe pe dinafară pe Martin Fierro și îl recită ca nimeni altul — inteligenta sa ascuțită speculează, ironizează și din cînd în cînd lasă să pătrîndă în frazele sale un fin umor englez.

— Se poate considera opera Dumneavoastră ca fiind autobiografică?

— Opera mea este autobiografică în mod pudic. Mă gîndesc la Mark Twain care spunea că nici unui artist nu îi este dat să spună adevărul brut. Scriînd, eu mint, exagerez. Acum citeva momente vorbeam despre o boală care m-a determinat să scriu povestirea „Scrisul zeului” și acum îmi dau seama că am confundat boala cu o operație la ochi. „You have to keep giving yourself away...” trebuie să trăiești manifestându-te, dîndu-te celorlalți... dacă nu este autobiografică, o operă nu are valoare.

Cineva i-a cerut atunci părerea asupra literaturii hispanice.

— A folosi o limbă înseamnă a te afla într-o tradiție. Eu consider pe Quevedo mai inteligent decît Góngora, dar acesta este superior lui Quevedo. Fray Luis de León lasă o impresie de bărbăție foarte umană. Cervantes... nu cred că între Don Quijote și Sancho Panza conversațiile au decurs așa. Au vorbit mai puțin și fără atîta coerență, după părerea mea. Ultima frază din **Don Quijote** este o mare izbîndă care multă vreme mi s-a părut o stupiditate: „În mijlocul jalei și al lacrimilor celor ce se aflau acolo, își dete duhul. Vreau să spun că se săvîrși din viață”. Această stingăcie corespunde emoției... Din Unamuno îmi place mai întregul decît fiecare operă în parte. Jorge Guillen este acela care se află la o înălțime de neatîns: aș da multe volume de ale mele pentru o linie de-a lui... În realitate, totul este tradiție, cum spunea Alfonso Reyes... Eram un adolescent cînd Reyes mă invita la ambasada Mexicului și ca să-mi risipească timida mea față pe timidul...

— Și ce ne spuneți despre poezia dumneavoastră?

— Mi s-a spus că poezia mea e cu mult mai nereușită decît povestirile. Eu cred că sînt mai bun prozator decît poet. Nu cred în rimă. Nu vreau să fiu strălucitor. Procesul versurilor este diferit de acela al prozei, în aceasta se începe cu o imagine. În vers se începe cu o frază.

— Care sînt operele dumneavoastră pe care le preferați?

— Aș vrea să supraviețuiesc în **Aleph, Sud, Intrusa. Poema darurilor**.

Mărturisirile și comentariile acestea ale lui Borges mi-au dat impresia că deschid o fereastră pentru a ne lăsa să vedem cum procedează în creația poemelor, a povestirilor sale: o imagine, o frază, o senzație, trecute prin sensibilitatea și gîndirea sa, devin parte din ființa proprie... se fac autobiografie.

(Interviu apărut sub titlul „Prin coridoarele lui Jorge Luis Borges” în revista „Insula”)

In românește de
Aurora NICULESCU

Interviu de RIMA DE VALLBONA

literar. Acum este idolul literaturii latino-americane. De mine nu se mai ocupă nimeni.

Era nostalgie în aceste cuvinte...? nu... poate că era în glasul său oarecare ton de ușurare, despărțindu-se, în sfîrșit, de „celălalt Borges”, care nu-l lasă să trăiască. Cine știe?

— Dintre povestirile dumneavoastră îmi place mult „Minunata țaină”.

— Da, nu-i rea. Sînt două lucruri reușite în ea: timpul psihologic și tema creației operei fără alți martori decît creatorul și Dumnezeu. Și totuși condamnatul la moarte și-a atins scopul care era să se justifice.

— Extraordinară e realizarea timpului psihologic. În unele locuri mi se pare că-l depășește chiar pe Proust.

MAGDALENA RADULESCU : CAVALERI

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Vădulescu

Redactori șefi adjuncți:

C. Zor, Baltag, Făin, Nuagu,

Adrian Păunescu

Secretar general al redacției:

Constantin Toiu

L

REDACȚIA :

București, Bd. Ana Ipătescu 13

Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTEELE :

3 luni — 43 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

CĂMÎNATUL POBIOGRAFIC „CASA ȘCÎNTEII”

Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Paginător : Nicolae Ion.